

„Unirea” din Vad, Făgăraș în sistemul financiar-bancar românesc din Transilvania de la finalul secolului al XIX-lea

Antonia-Annamaria VARGA*

Abstract

‘Unirea’ from Vad, Făgăraș county, in the Developing Romanian Financial-Banking System of Late 19th Century Transylvania

The growing capitalist movement in Transylvania was a definite marker of modernization, and it sparked numerous economic initiatives at both provincial and local level, some of them ethnically defined. On this background, the decades before the First World War bear witness to the development of a Romanian banking system all around Transylvania. ‘Unirea’ financial institute in Vad, Făgăraș county, is just one of the many small, ‘village’, banks that gained support and popularity at the end of the 19th century and beginning of the 20th. The aim of this article is to shed light upon the development and inner workings of this institutions, with special focus on its personnel and officials.

Keywords: Făgăraș county, Vad, Transylvania, banks, early 20th century.

Introducere

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, în ciuda evoluțiilor și a modernizării economice la scara Monarhiei Habsburgice, populația românească din Transilvania a rămas angrenată prioritar în activitățile tradiționale: agricultura și creșterea animalelor. Veniturile principale proveneau deci din lucrul pământului, dominând în rândul românilor mica proprietate¹. Conștientizarea nevoia trecerii la o agricultură productivă, de tip capitalist, exista încă din momentul desființării iobăgiei (1853-1854), însă una dintre principalele provocări în acest sens rămânea accesul redus la credit, care determina orientarea către cămătări în încercarea de a obține sumele necesare modernizării inventarului agricol.

Depășirea situațiilor de criză financiară și politică ce au urmat instaurării dualismului austro-ungar a avut un impact pozitiv și asupra dezvoltării Transilvaniei. Adoptarea legilor liberale din 1875 și 1876 facilitase creșterea numerică a institutelor financiar-bancare, nu doar românești, ci și maghiare și săsești pe teritoriul Transilvaniei. Însă, în cazul particular al românilor, dezvoltarea

* Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, Facultatea de Istorie și Filosofie, Str. Mihail Kogălniceanu, nr. 1, Cluj-Napoca, 400347, România (varga1antonia@gmail.com). Studiul a fost susținut într-o formă sintetizată în cadrul conferinței studențești internaționale „Noi provocări în științele socio-umane la începutul mileniului III”, ediția a V-a, Sibiu, 27 mai 2022.

¹ Keith Hitchins, *România 1866-1947* (București: Editura Humanitas, 2017), 222.

unor astfel de institute începuse abia de la finalul anilor 1870. Primind un imbold de la modelele existente, predominant fiind cel săsesc, românii din Transilvania înființaseră prima cooperativă de credit la Rășinari, în 1867, la inițiativa lui Visarion Roman. Ulterior, prima banca cu capital românesc, „Albina”, a luat naștere în 1872, la Sibiu. În deceniile următoare ea devine centrul activității economice românești, motivând și restul intelectualilor răsfirați pe teritoriul Transilvaniei în crearea de instituții similare².

Băncile românești și-au orientat preponderent creditele spre agricultură, unde necesitatea era mai pregnantă. Conducătorii lor au vizat în primul rând țărănimea și intelectualitatea rurală, care au furnizat și cea mai mare parte a clientelei³. Formele împrumuturilor acordate erau variate, de la împrumuturi personale la împrumuturi cambiale cu acoperire ipotecară, diferențe existând în ceea ce privește suma și termenul. Pe lângă acordarea de împrumuturi, băncile românești s-au mai preocupat de achiziționarea, arendarea moșiilor sau a pădurilor, de comerțul cu produse agricole⁴.

Mai mulți autori realizează o împărțire evolutivă a băncilor românești după următorul model: 1867-1892; 1893-1900; 1901-1914⁵. Într-o primă etapă, majoritatea instituțiilor de credit luaseră forma societăților pe acțiuni. Băncile constituite în a doua perioadă erau de mici dimensiuni, activând în centrele cu populație redusă, dar mărinind prin activitatea lor zona de influență a creditului românesc. Ultimii ani de dinaintea izbucnirii Primului Război Mondial pot fi deja caracterizați ca etape incipiente ale unei organizări centralizate a creditului românesc, emblematică fiind fondarea „Solidarității” în 1907 la Sibiu⁶.

Surse și metodologie

Scopul cercetării noastre este de a completa istoriografia instituțiilor bancare românești din Transilvania cu o piesă mică, dar ilustrativă: banca „Unirea”, din Vad. La fel ca multe alte instituții de profil din acea perioadă, nici pentru acesta nu s-a păstrat o arhivă accesibilă până în acest moment, astfel că sursele primare cu cea mai valoroasă informație rămân „Compasurile Românești” apărute între anii 1893-1898, 1922-1924, respectiv „Anualele Bancare” din anii 1900-1919. În ele am putut

² Dan Berindei (coord.), *Istoria Românilor, vol. VII, Tom I. Constituirea României Moderne (1821-1878)* (București: Editura Enciclopedică, 2003), 830; Nicolae N. Petra, *Băncile românești din Ardeal și Banat* (Sibiu: Editura „Cartea Românească”, 1936) 9-10.

³ Berindei (coord.), *Istoria Românilor*, 831.

⁴ Berindei (coord.), *Istoria Românilor*, 830-831.

⁵ Lucian Dronca, *Băncile românești din Transilvania în perioada dualismului austro-ungar (1867-1918)* (Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2003) 92; Petra, *Băncile românești din Ardeal și Banat*, 26-58; Mai multe detalii la Vasile Dobrescu, *Sistemul de credit românesc din Transilvania 1872-1918* (Târgu-Mureș: Editura Universității „Petru Maior”, 1999).

⁶ Gheorghe Dragoș, „Cooperația de credit românească din Ardeal înainte de Unire”, *Tribuna cooperăției ardeleni*, 1 (1930) 13-14. Scopul „Solidarității” era de a oferi îndrumare administrativă și politică financiară instituțiilor de credit românești.

identifica informațiile concrete referitoare la înființarea băncilor, capitalul social de fondare, principalele organisme administrative și membrii lor, bilanțul contabil și distribuția cotelor. Am completat aceste informații cu știri din periodicele vremii, atât cele de factură economică, precum *Revista Economică*, *Központi Értesítő*, *Magyar Kereskedők Lapja* cât și cele mai generale: *Gazeta Transilvaniei*, *Transilvania*, *Tribuna de la Sibiu*, *Tribuna Poporului* și *Tribuna de la Arad*.

Metodologia aplicată este orientată către explorarea a trei arii principale, urmărind să răspundă următoarelor întrebări de cercetare: cum a fost înființat institutul de credit și care a fost evoluția sa de ansamblu?; care a fost structura socială a conducerii și angajaților săi?; care a fost impactul acțiunilor de caritate întreprinse sub egida instituției?

Funcționarea băncii „Unirea” din Vad, Făgăraș

Istoria Țării Făgărașului, numită și Țara Oltului, este una îndelungată, cu o bogată tradiție ce datează de la primele formațiuni statale românești. Structura demografică a zonei este, din punct de vedere etnic, preponderent românească, cu un procent redus de locuitori maghiari și germani, grupați în zona localităților: Avrig, Cârța, Șercaia, Făgăraș⁷. Confesiunile dominante ale Țării Oltului urmează de aproape structura sa etnică, remarcându-se numărul mare de ortodocși și greco-catolici în zonă⁸. Situația de fapt menționată a suferit minime schimbări la finalul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX⁹. Instaurarea dualismului austro-ungar determinase o succesiune de reconfigurări administrative în cazul Transilvaniei. În 1876 vechile comitate, districte și scaune, sunt înlocuite cu 15 comitate¹⁰ având drept subdiviziune plasa. Noul comitat al Făgărașului grupa un total de 87 de localități, împărțite în patru plăși: Arpașu de Jos, Făgăraș, Șercaia, Bran¹¹.

Proximitatea Făgărașului față de centre economice și culturale românești, precum Sibiu sau Brașovul, a avut un impact puternic în ceea ce privește implicarea intelectualității românești din zonă în crearea și consolidarea societății civile din Transilvania. Dacă pe plan cultural ASTRA înființează în 1870 cel de-al doilea său despărțământ chiar în Făgăraș¹², pe plan politic Partidul Național Român din Transilvania își constituie în 1872 o organizație districtuală, Clubul Național Român din Țara Făgărașului. Nici elementul economic nu a fost de neglijat. Prima bancă românească din zonă se înființează cu sprijinul „Albinei” de la Sibiu, în 1883. În Făgăraș exista încă din 1882 o agenție a băncii sibiene condusă de avocatul Ioan Roman. La încurajările acestuia, dublate de stăruințele lui Visarion Roman și de

⁷Alexandru Bărbat, *Desvoltarea și structura economică a Țării Oltului: cu un plan de organizare* (Cluj: Tipografia Națională S.A., 1938) 2.

⁸Constantin Băjenaru, *Comitatul Făgăraș 1876-1918* (Alba-Iulia: Editura ALTIP, 2016), 99-100.

⁹Băjenaru, *Comitatul Făgăraș*, 99.

¹⁰Băjenaru, *Comitatul Făgăraș*, 44; 50.

¹¹Băjenaru, *Comitatul Făgăraș*, 51.

¹²Ioan Mândrea, „Lupta de emancipare națională purtată de românii din Țara Făgărașului între 1848 și 1918”, *Revista Istorică* 11-12 (1993) 1055.

zona prielnică unui asemenea demers, agentura „Albinei” s-a transformat în bancă independentă, sub numele de „Furnica”. Capitalul său social de fondare a fost de 300.000 de florini, împărțit în 300 de acțiuni a câte 100 de florini¹³.

Odată fondată această primă bancă a trebuit totuși să se scurgă aproape un deceniu până la înființarea unui alt institut de credit românesc în comitat. Astfel, în 1893 întâlnim în documente banca „Olteana” din Viștea de Jos¹⁴. Până la Primul Război Mondial a existat, la fel ca pe întreg teritoriul Transilvaniei, o traiectorie ascendentă în ceea ce privește înființarea instituțiilor de credit românești. Unii autori numără existența, până în 1914, a 17 bănci românești, societăți pe acțiuni, cu un capital inițial cuprins între 20000 și 50000 coroane (K.)¹⁵. După 1914 se înregistrează 19 asemenea societăți pe acțiuni¹⁶.

Descrierea cadrului general al comitatului Făgăraș a fost necesară în ceea ce privește conturarea contextului apariției și existenței băncii „Unirea”. Cadrul local este însă, la fel de important. Localitatea Vad se situează între comunele Șercaia și Ohaba, aproape de poalele Munților Carpați Meridionali¹⁷. Prima atestare documentară datează din secolul al XV-lea¹⁸. De-a lungul secolelor s-a păstrat o diviziune între „boerii” și „neboerii”, fapt evident și în secolul al XIX-lea. Primii erau alcătuiți din „boerii țărani”, cu moșiile fărâmițate odată cu trecerea anilor, alături de foștii grăniceri¹⁹. Cei din urmă descind din foștii iobagi sau jeleri, metamorfozați la mijlocul secolului al XIX-lea. În regiune se remarcă astfel existența unei clase de țărani înstăriți, din rândurile căreia se formase o intelectualitate rurală. Numele de familie oferă dovezi în acest sens, edificatoare fiind cele de Boieriu sau Popa²⁰.

La nivel administrativ, Vadul a fost încadrat în plasa Șercaia în 1876²¹. Din punct de vedere demografic, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și primele decenii ale secolului al XX-lea populația totală a localității nu a depășit 2000 de persoane. Corneliu Pop, în lucrarea sa, menționează că ultimul recensământ, cel din 1930 surprinde în Vad 1244 de locuitori, la care se adaugă 261 de persoane ce emigraseră, deci oficial 1505 persoane²².

¹³ Dronca, *Băncile românești din Transilvania*, 94; Dobrescu, *Sistemul de credit românesc din Transilvania*, 25; Băjenaru, „Institutede românești de credit din comitatul Făgăraș 1883-1914”, *Collegium mediense* VII (2018), 90.

¹⁴ Băjenaru, „Institutede românești de credit din comitatul Făgăraș 1883-1914”, 91.

¹⁵ Bărbat, *Desvoltarea și structura economică a Țării Oltului*, 86.

¹⁶ Bărbat, *Desvoltarea și structura economică a Țării Oltului*, 96.

¹⁷ Corneliu Pop, *Monografia școalei primare de stat din comuna Vad* (Făgăraș: Tipografia Ioan Lazăr, 1933) 4.

¹⁸ Viorica Eugenia Stoica, *Du-mă dorule, acasă...În Vadul din Țara Făgărașului* (Făgăraș: Editura Negru Vodă, 2013) 12.

¹⁹ Pop, *Monografia școalei primare de stat din comuna Vad*, 5.

²⁰ Pop, *Monografia școalei primare de stat din comuna Vad*, 5.

²¹ Băjenaru, *Comitatul Făgăraș 1876-1918*, 51.

²² Pop, *Monografia școalei primare de stat din comuna Vad*, 4.

Pe plan economic, nu este de mirare faptul că principala ocupație lucrativă a locuitorilor comunei era agricultura și creșterea vitelor. Starea lor materială era una mijlocie, majoritatea stăpânind teren între 6-12 iugăre²³. Se mai adaugă și existența în Vad a patru mori, aflate în proprietatea frunțașilor satului²⁴. Climatul economic caracteristic Transilvaniei acelei perioade, alături de necesitățile reale ale țăranilor din Vad pentru trecerea spre o agricultură performantă și capitalistă, conturează contextul înființării în anul 1893 a „asociațiunii de credit și economii în Vad (Făgăraș)”, denumită „Unirea”²⁵.

O întrebare firească privește momentul și felul în care frunțașii satului au hotărât formarea reuniunea de credit „Unirea” în 1893. Răspunsul îl găsim în diverse surse. Conform „Compasului Românesc”, în urma plății „despăgubirilor de regalii” către „boerii și urbarialiștii” din Vad în 1891, suma câpătată de 12000 fl. a fost depusă la o casă de păstrare din Făgăraș. Însă, la scurt timp, grupul de „boeri” realizează că banii puși la comun ar putea fi folosiți în scopuri proprii, pentru a evita necesitatea contractării unor împrumuturi²⁶.

Tribuna de Sibiu aduce informații suplimentare prin convocarea publicată în 1892. În ea apare menționată organizarea unei adunări publice în Vad, pe 19 aprilie, marți, la ora două. Ea era adresată foștilor grăniceri boieri și neboieri sau descendenților având următorul scop: „statorirea și votarea unui statut, pentru înființarea unei reuniuni de credit și economii în comuna Vad, și spre scopul acesta să se decreteze ca capital fundațional al reuniunii înființându-se banii de despăgubire a regalului de cârciumărit, recunoscut și plătit foștilor grănițeri boeri și neboeri din Vad”²⁷. Anunțul era semnat de Irodion Boieriu, primar și de Iacob Morariu, notar cercual.

Capitalul social de fondare menționat în „Compas Românesc” este de cote: „de fl. 50, plătibile în rate lunare de câte 1 fl.”²⁸. Alexandru Bărbat menționează că ea s-a înființat cu un număr de 74 de membri, ce plătesc cote egale de câte 100 K.²⁹ Nicolae Petra evidențiază următoarele date: capitalul social de fondare de 982,51 fl., din cote a 50 fl. plătibile în rate lunare de 1 florin³⁰. Statutele au fost înregistrate la tribunalul Brașov în 20 iunie 1893, iar activitatea începuse oficial pe 17 iulie 1893.

²³ Pop, *Monografia școlii primare de stat din comuna Vad*, 7.

²⁴ Pop, *Monografia școlii primare de stat din comuna Vad*, 8. ”Prima moară proprietatea lui: Tămaș Boeriu, Vichente Dănețiu, Iacob Borcea, Iacob Morariu (căsătorit în Ohaba) și Ana Iacob Morariu. A doua moară proprietatea lui: Tămaș Pop. A treia moară a fost proprietatea moștenitorilor lui Irodion Boeriu, fost cassier la Unirea, astăzi cumpărată de Ion Constantin din Șercaia. A patra care s-a nimicit.”

²⁵ *Compas Românesc. Anuar financiar pe 1893/1894* redactat de Petra Petrescu (Sibiu: Tiparul Tipografiei Archiepiscopale, 1894) 68.

²⁶ CR 1893/1894, 68. Se menționează că: „Noue încă ne trebuie bani împrumut, de ce dăm preste 8% și banii noștri se zacă cu 5%”.

²⁷ „Din public”, *Tribuna*, Sibiu, IX/65, 19/31 martie 1892, 259.

²⁸ CR 1893/1894, 68.

²⁹ Bărbat, *Desvoltarea și structura economică a Țării Oltului*, 86.

³⁰ Petra, *Băncile românești din Ardeal și Banat*, 39.

În acest punct, ceea ce noi considerăm a fi importantă pentru cercetarea de față, este stabilirea exactă a caracterului instituțional al „Unirii”.

Observăm de la început faptul că institutul financiar fondat în 1893 este o asociațiune, mai exact o reuniune de credit³¹. De regulă, asemenea asociațiuni de credit erau reglementate pe baza legii comerciale nr. XXXVII din 1875, art. 223-257³². Ele aveau un caracter independent, funcționând după modelul Schultze-Delitsch³³. Pe fondul legislației ambigue și necesităților economice locale sau zonale, asociațiunile de credit nu au prezentat o structură de organizare și de funcționare complet diferită de cea a instituțiilor bancare propriu-zise³⁴.

Reuniunile de credit au suplinit lipsa prezenței băncilor într-o anumită zonă, treptat transformându-se ele însele în instituții bancare. Motivația unei asemenea evoluții este expusă succint de către Vasile Dobrescu: dorința diverselor grupuri de intelectuali dornici să aibă o bancă a lor. Instituțiile bancare propriu-zise, spre deosebire de cele cooperatiste, puteau furniza într-o mai mare măsură și într-un timp mai scurt capital lichid³⁵. Transformarea unei reuniuni de credit în societate pe acțiuni era prevăzută inclusiv la nivelul statutelor. În general, în primele decenii de înființare a instituțiilor bancare românești, mișcarea cooperatistă a fost una slab încheată, principala problemă fiind lipsa de capital³⁶.

O evoluție în sens similar întâlnim în cazul reuniunii „Unirea” din Vad. În „Anuarele Bancare” constatăm lipsa datelor pentru anii 1900 și 1901³⁷. Ulterior, ea apare menționată ca și „institut de credit și economii, societate pe acțiuni”³⁸. În cei doi „ani lipsă”, „Unirea” s-a transformat într-o societate pe acțiuni³⁹, capitalul său social crescând la 20000 K.⁴⁰ Informații suplimentare legate de acest eveniment apar în *Központi Értesítő*. La adunarea generală a băncii din 13 mai 1900 s-a hotărât transferul averii active și pasive în proprietatea firmei „Unirea”, institut de economii și credit, societate pe acțiuni⁴¹. În continuare erau menționate statutele adoptate, respectiv scopurile înscrise în ele: „trezirea spiritului economic în toate clasele societății, acceptarea depunerilor spre fructificare și acordarea de împrumuturi pentru orice muncă onorabilă, ușurarea agriculturii, a industriei, a

³¹ Bărbat, *Desvoltarea și structura economică a Țării Oltului*, 86. Autorul o numește „cea dintâi însoțire de credit cu caracter corporatist în Țara Oltului”.

³² Petra, *Băncile românești din Ardeal și Banat*, 8.

³³ Dronca, *Băncile românești din Transilvania*, 77.

³⁴ Dobrescu, *Sistemul de credit românesc din Transilvania*, 207-208.

³⁵ Dobrescu, *Sistemul de credit românesc din Transilvania*, 233-234.

³⁶ Vasile Dobrescu, *Sistemul de credit românesc din Transilvania*, 233.

³⁷ *Anuarul băncilor române. Anul III, 1902* (Sibiu: Editura Delegațiunii exmisse de conferența directorilor de bancă din 25-26 iunie 1898, 1901), 114.

³⁸ *Anuarul băncilor române. Anul V, 1904*, (Sibiu: Editura Delegațiunii exmisse de conferența directorilor de bancă din 25-26 iunie 1898, 1903), 122

³⁹ Petra, *Băncile românești din Ardeal și Banat*, 256.

⁴⁰ Bărbat, *Desvoltarea și structura economică a Țării Oltului*, 86.

⁴¹ Dronca, *Băncile românești din Transilvania*, 153.

comerțului sau a altor activități lucrative ale pieței economice”⁴². Schimbarea în societate pe acțiuni apare menționată și în periodicul *Magyar Kereskedők Lapja*⁴³.

„Unirea” a rămas societate pe acțiuni până la fuziunea sa cu „Șercăiana” în 1936⁴⁴, pe fondul situației generale de criză din anii `30 ai secolului XX și a unei noi legi bancare. Prin ea era stabilit capitalul minim pentru întreprinderile financiar-bancare, stimulând astfel fenomenul lichidării și fuzionării instituțiilor. Prin fuziunile sale⁴⁵, „Șercăiana” din Șercaia și-a asigurat capitalul necesar, consolidându-și poziția în viața financiară și economică a Țării Făgărașului⁴⁶.

Prin urmare, în cazul institutului financiar „Unirea” din Vad, cunoaștem două etape de funcționare, având drept extremități cronologice anii 1893-1936: 1. Fondarea ei în 1893 drept reuniune de credit; 2. Transformarea ei în 1900 în societate pe acțiuni. Având acest cadru general stabilit, prezentăm, în următoarele rânduri câteva evoluții în ceea ce privește funcționarea instituției. Capitalul social a cunoscut o fluctuație ascendentă în timp. Pornind de la capitalul de fondare din 1893, de 982,51 fl.⁴⁷, banca ajunge să aibă în 1922 un capital social de 20000 lei⁴⁸. O prezentare sintetică a evoluției capitalul social apare în tabelul nr. 1.

Este de precizat necesitatea unei separații între cele două etape de funcționare a băncii. Astfel, perioada anilor 1893-1900, adică cea a reuniunii de credit, cunoaște o diferențiere față de regimul clasic de funcționare al unei societăți pe acțiuni. Până la transformarea survenită în 1900, capitalul social al reuniunii era format din așa-numitele „cote-fundaționale”, care cresc treptat de-a lungul celor șapte ani de activitate. Nu este de neglijat în analiză nici modificarea valutei în această perioadă, conform căreia schimbul de la florini la coroană s-a realizat în următorul mod: 1 fl. = 2 K.⁴⁹ Odată cu transformarea în societate pe acțiuni, „Unirea” avea un capital social de 20000 K., plafon la care rămâne până în 1909. Finalizarea războiului și preschimbările ulterioare lui, inclusiv conversia valutară determină recalcularea capitalului social, care ajunge la 20000 de lei.

Cum putem interpreta creșterea capitalului social al societății pe acțiuni, între anii 1900-1917? Considerăm evoluția ascendentă a capitalului ca fiind simptomatică pentru consolidarea fondurilor de rezervă ale băncii, corelat cu

⁴² „Kivonat a magyarországi kereskedelmi czégjegyzékből”, *Központi Értesítő*, Budapest, XXV/106, 16 decembrie 1900, 1876.

⁴³ „Pénzügyi és tőzsdei hírek”, *Magyar Kereskedők Lapja*, Budapest, XX/51, 23 decembrie 1900, 5. Apar menționate următoarele: „Unirea, institut de economii și credit (Vad) s-a transformat într-o uniune de credit, societate pe acțiuni. Direcțiunea: Macavien Iacob și Dejenariu Ivan, Făgăraș, Cosma George, Pop Octavian, Strimbu Jose, Boieru Tamas și Boier Iacob, locuitori ai Vadului.

⁴⁴ Bărbat, *Desvoltarea și structura economică a Țării Oltului*, 200.

⁴⁵ Bărbat, *Desvoltarea și structura economică a Țării Oltului*, 201. În 1935 fuzionează cu „Șincana” din Șinca Veche.

⁴⁶ Bărbat, *Desvoltarea și structura economică a Țării Oltului Ibidem*, 201-202.

⁴⁷ Petra, *Băncile românești din Ardeal și Banat*, 39.

⁴⁸ *Compass. Anuar Român pentru finanțe, 1923-1924. Anul II*, redactat de dr. Augustin Bernad, dr. Iosif Liuba (Cluj: Institut de arte grafice „Providenția”, 1924), 438.

⁴⁹ Dronca, *Băncile românești din Transilvania*, 29.

extinderea și evoluția operațiunilor ei⁵⁰. Fără îndoială că, un important factor în mărirea capitalului social l-a reprezentat interesele subiective ale acționarilor și conducătorilor instituțiilor de credit, în contextul în care creșterea capitalului social presupunea emiterea de noi acțiuni, la cumpărarea cărora vechii acționari au întâietate⁵¹. Creșterile de capital social, mai ales în cazul băncilor mici și mijlocii, erau strâns legate de contextul vremii. De exemplu, pe fondul inflației din anii Primului Război Mondial, cele mai multe își vor ridica capitalul social, profitând de atmosfera puternic speculativă⁵².

În ceea ce privește numărul de acțiuni și valoarea lor nominală în cazul băncii „Unirea” din Vad putem constata o serie de aspecte importante. Numărul acțiunilor a crescut în perioada reuniunii de credit, de la 50 de acțiuni sub formă de cote fundamentale în 1893 la 151 de acțiuni sub aceeași formă în 1899⁵³. Începând cu anul 1900, acțiunile nominale se ridică la 200, urmând ca din 1909 să ajungă la 400, stare care se menține până în 1922, probabil și în perioada ulterioară. Este de remarcat schimbarea regimului acțiunilor odată cu transformarea în societate pe acțiuni, instituție financiară orientată eminent spre obținerea de profit. Cele mai pregnante fluctuații sunt prezente în cazul prețului acțiunilor, ele crescând și urcând de la an de an așa cum se poate urmări în tabelul nr. 2.

La o simplă analiză putem corela creșterea prețului acțiunilor cu perioadele de criză. Primii ani marcați de ea sunt 1910-1911, urmați imediat de cele două Războaie Balcanice. La nivelul monarhiei austro-ungare, depășirea relativ ușoară a crizei din 1907 s-a lovit de un blocaj odată cu anul 1912⁵⁴. Odată cu retragerea capitalurilor străine, dublată de începerea operațiunilor militare în Balcani, principala consecință a privit creșterea dobânzilor la credite. În continuare, Războaiele Balcanice au împiedicat formarea de capitaluri, exportul Austro-Ungariei fiind stânjenit⁵⁵. Evenimentul ce a lovit puternic economia globală a perioadei a fost Primul Război Mondial. Încă de la început, în 27 iulie 1914, fusese anunțată închiderea burselor de la Viena și Budapesta⁵⁶. În august 1914 a fost instituit în Austro-Ungaria un prim moratoriu financiar. El s-a menținut, cu mici

⁵⁰ Dobrescu, *Funcții și funcționalități în sistemul de credit românesc din Transilvania până la Primul Război Mondial* (Târgu-Mureș: Editura Universității „Petru Maior”, 2006), 30; Dronca, *Băncile românești din Transilvania*, 277.

⁵¹ Dobrescu, *Funcții și funcționalități*, 31-33.

⁵² Dronca, *Băncile românești din Transilvania*, 291.

⁵³ *Anuarul băncilor române. Anul II, 1901* (Sibiu: Editura Delegațiunii exmise de conferența directorilor de bancă din 25-26 iunie 1898, 1900), 81. Pe anii 1900 și 1901 nu au fost trimise, de către bancă, datele cerute.

⁵⁴ Dronca, *Băncile românești din Transilvania*, 273.

⁵⁵ Dronca, *Băncile românești din Transilvania*, 294; „Situațiunea”, *Revista economică*, Sibiu, XIV/42, 20 octombrie 1912, 432. Sunt menționate principalele consecințe ale războiului din Balcani, într-o etapă inițială. Astfel, se speculează că băncile mari de emisiune se pregătesc să-și crească etalonul oficial, influențând la rândul lor situația băncilor de dimensiuni reduse.

⁵⁶ Iosif Marin Balog, Ioan Lumperdean, „Implicațiile economice și financiare ale Primului Război Mondial. Împrumuturile de război”, *Anuarul Institutului de Istorie George Barițiu* LVII (2018), 109.

întreruperi, până în octombrie 1917⁵⁷. Scopul principal al unei asemenea măsuri era de a menține stabilitatea sistemului bancar, încercând să împiedice exploatarea speculativă a instrumentelor financiare⁵⁸.

La un nivel micro, datele cuprinse în tabelele nr. 1 și nr. 2 nu dovedesc o creștere sau o scădere spectaculoasă a capitalului social sau a acțiunilor. Aderând la ipoteza lansată de Lucian Dronca, considerăm că datorită ariei restrânse de activitate a băncilor românești, ele au fost ferite într-o oarecare măsură de efectele mai dure ale crizei⁵⁹. Abia în momentele marcate de o puternică instabilitate politică, vor suferi și băncile de dimensiuni reduse.

Datele expuse anterior ne ajută în continuare în înțelegerea dreptului de vot în adunarea generală. El rămâne neschimbat pe întreaga perioadă a anilor 1897-1917⁶⁰, respectiv: o acțiune dă un vot și nimeni nu poate exercita mai mult de 10 voturi. Se încerca astfel, în opinia noastră, o limitare a exercitării puterii de către o singură persoană. O singură modificare marcantă poate fi identificată, pe baza datelor noastre, în anul 1922 când o acțiune dă dreptul la 1 vot, nemaifiind inclusă limita superioară menționată anterior.

În analiza instituției de credit „Unirea” din Vad, Făgăraș, constatăm de-a lungul timpului o evoluție internă ce denotă, în opinia noastră, consolidarea băncii. Pe de altă parte, însă nu putem să nu remarcăm o serie de aspecte frapante. La o scurtă privire aruncată asupra membrilor băncii, fie că ne referim la direcțiune sau la funcționari, observăm prezența constantă de-a lungul anilor a acelorași persoane sau a posibilelor lor rude, un fenomen caracteristic pentru sistemul de credit românesc⁶¹. Pe de o parte, acest aspect conferă o stabilitate în funcționare, însă argumente contradictorii sunt aduse de presa vremii.

Răspunzând la acuzele lansate de *Tovărășia* din Orăștie în 1910⁶², referitor la intenția învățătorilor din Vad de a nimici vechea bancă românească „Unirea” din localitate, Octavian Pop a realizat o succintă trecere în revistă a situației. Este de menționat faptul că el însuși fusese vicepreședintele „Unirii” în 1899. În analiză, începe prin creionarea unui scurt istoric al băncii. Dacă „Unirea” a pornit la drum drept un mijloc de ajutorare al locuitorilor, prin oferirea de credit ieftin, Octavian

⁵⁷ Balog, Lumperdean, „Implicațiile economice și financiare ale Primului Război Mondial”, 113.

⁵⁸ „Un moratoriu”, *Revista Economică*, Sibiu, XVI/32, 8 august 1914, 2. În presa vremii era subliniat scopul măsurii, respectiv prevenirea „consecințelor păgubitoare ale iritației momentane asupra întregii economii naționale a țării”, prin împiedicarea retragerilor masive din bănci, pentru a nu le lipsi complet de capital.

⁵⁹ Dronca, *Băncile românești din Transilvania*, 273.

⁶⁰ Cu excepția anilor 1900, 1901 și 1911 unde nu avem date.

⁶¹ Dobrescu, *Funcții și funcționalități*, 111.

⁶² *Tovărășia*, „Economie. Semne îngrijorătoare”, *Tribuna*, Arad, XIV/194, 24 septembrie 1910, 8. Sunt menționate următoarele: „Primim vestea, că învățătorii români din comuna românească Vad, locul de naștere al marelui Augustin Bunea, alcătuiesc o însoțire de credit, ca filială a însoțirii «Országos központi hitelszövetkezet» din Budapesta - cu singurul scop mărturisit: să nimicească vechea bancă românească «Unirea» din Vad!”

Pop subliniază că „institutul a deviat dela calea și ținta adevărată”⁶³. Aduce drept argument împărțirea numărului de acțiuni: din totalul de 400, jumătate sunt deținute de 3-4 indivizi. Un număr redus, de 35 de locuitori deține câte 2-3 acțiuni. Mai mult, aduce în discuție limitarea posibilității de acțiune în interiorul „Unirii” pentru fruntașii culturali ai satului: învățătorii și preotul. Creșterea constantă a profitului⁶⁴ a fost pusă pe seama acordării nediferențiate de împrumuturi cu o dobândă de 10%. Astfel, indiferent că un țăran era din Vad sau din satele vecine, dobânda rămânea aceeași. Din păcate sursele consultate de noi nu ne-au oferit mai multe informații legat de conflictele și discuțiile interne care au existat.

Motivațiile rezumate de noi, alături de alte aspecte ridicate de autorul articolului, l-au determinat pe Octavian Pop să înființeze o nouă însoțire de credit în localitate, „Economia”. Astfel, o comună ce nu însumează nici 2000 de locuitori a găzduit pe teritoriul ei, în 1910, două bănci. Conform învățătorului „Economia” avea la 1910 un capital social de 35000 K, divizate în 700 de acțiuni⁶⁵. Alte date referitoare la institutul fondat de Octavian Pop apar lacunar în presa vremii, fiind publicate mai ales cu ocazia morții învățătorului din Vad⁶⁶. Fără îndoială că, faptele prezentate de învățătorul din Vad referitoare la modul de funcționare al băncii „Unirea” sunt părtinitoare, fapt ce nu le răpește însă din importanță pentru noi ca istorici. Parcurgerea întregului text redactat de Octavian Pop traduce o serie de frustrări la adresa conducerii băncii „Unirea”, mai ales a membrilor mai importanți care acaparează toate palierele de conducere locale⁶⁷.

Pe de altă parte, am putut identifica în presa vremii, un răspuns la atacul lansat de învățător, sub forma unui editorial publicat în *Gazeta Transilvaniei*, redactat de

⁶³ Octavian Pop, „Economie. Semne îngrijorătoare”, *Tribuna*, Arad, XIV/204, 7 octombrie 1910, 7-8.

⁶⁴ Pop, „Economie. Semne îngrijorătoare”, 7-8. „Dacă vom urmări bilanțurile anuale ale acestei bănci mult mai familiare ne vom convinge că profitul net i-a sporit an de an frumos, acțiunile aduceau venite grase”.

⁶⁵ Pop, „Economie. Semne îngrijorătoare”, 7-8.

⁶⁶ Valeriu Crișan, „Un an dela moartea distinsului dascăl ardelean Octavian Popp”, *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, 66/105, 27 august 1942, 2. Enumerând succesele și meritele învățătorului autorul articolului menționează că: „Încă înainte de războiu a înființat o cooperativă și o bancă populară «Economia», instituții care funcționează și azi”; Al. Marinescu, „Cum se prezintă comuna Vad”, *Dimineața*, București, 33/10888, 14 aprilie 1937. Sunt menționate următoarele în acest articol: „Cooperația s-a desfășurat într-un ritm viu, D. Octavian Pop, fostul director al școlii, astăzi senator, a știut să dea un suflu deosebit acestei idei, înființând în comună trei cooperative: «Vădeana» de producție și consum, «Economia» și «Unirea». Aceste cooperații dispun de un capital de 12 milioane lei.” Alături de monografia publicată de Corneliu Pop, sursele care confirmă existența instituției de credit dovedesc un nivel de părtinire, având în opinia noastră, drept rol principal scoaterea în evidență a elementelor pozitive, fie ale personalității lui Octavian Pop, fie a vieții economice a comunei Vad.

⁶⁷ Pop, „Economie. Semne îngrijorătoare”, 7-8. Sunt menționate următoarele: „banca „Unirea” cu mica grupare din jurul ei, a părăsit cărarea adevărată prin aceea, că nu numai a văzut de afacerile sale financiare ci s-a amestecat și în afacerile sătești, așa încât întotdeauna a influențat orice alegere din comună și voința majorității nu s-a putut manifesta liber. Aceasta să poate dovedi mai bine când vom spune că conducătorii băncii sânt și căpeteniile”.

direcțiunea „Unirii”. Pe parcursul acestuia, acuzele adresate de Octavian Pop sunt desființate, membrii direcțiunii aducând o serie de explicații suplimentare referitoare la motivațiile învățătorului și la actele comise de acesta. Apare menționat faptul că odată ajuns vicepreședinte al „Unirii” în 1899-1900, printr-o rețea de cunoscuți ai învățătorului⁶⁸, Octavian Pop a dorit să acapareze tot mai multă putere, ajungând până în punctul în care și-a însușit o sumă de bani dintr-un împrumut luat în numele băncii⁶⁹. Deși este vorba de o informație cu un grad ridicat de subiectivitate, nu considerăm că ar fi vorba de o născocire, având în vedere explicația detaliată redată în presă. Remarcăm așadar un conflict acut între două facțiuni ale băncii: învățătorii Octavian Pop și George Cosma, pe de o parte, iar restul direcțiunii, de pe altă parte. Fără îndoială că disputele existente au influențat parcursul băncii de-a lungul deceniilor. Din informațiile lacunare păstrate nu considerăm că ne putem plasa de o parte sau de alta a argumentelor.

Personalul băncii „Unirea”

În spatele aparențelor, persoanele sunt cele care dau viață unei organizații, asociații sau instituții. Considerăm astfel fundamentală creionarea sumară a colectivului băncii „Unirea”, urmărindu-i fluctuațiile și evoluția. Este vorba, în principal, de membri de seamă ai satului Vad, o intelectualitate rurală desprinsă de restul masei fie prin profesia lor, fie prin capacitățile financiare pe care le posedă. În unele cazuri a fost vorba de o simultaneitate a criteriilor. Efortul nostru de cercetare s-a concentrat asupra compilării informațiilor prezente în „Anuarele Bancare” esențiale în analiza socio-profesională a membrilor. Întreg demersul a pornit de la mai multe premise. Am dorit să scoatem în evidență următoarele aspecte: nivelul de pregătire al membrilor, statutul lor socio-profesional, eventualitatea unor relații de rudenie, participarea activă sau nu în alte asociații și organizații culturale.

Preliminar, ținem a preciza faptul că informațiile din „Anuarele Bancare” nu au o formă standardizată de-a lungul anilor. Astfel, anumiți ani sunt lacunari cu privire la detaliile funcțiilor, precum cea de președinte/ director sau vicepreședinte. Adunarea generală a acționarilor nu apare niciodată menționată separat, dar putem presupune că membrii ei se suprapun membrilor direcțiunii de-a lungul anilor. În ceea ce privește comitetul de supraveghere, „Unirea” nu nominalizează clar președintele, el rămânând la un nivel pur speculativ.

⁶⁸ Direcțiunea institutului de credit și economii societate pe acțiuni „Unirea” în Vad, „Întâmpinare”, *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, LXXIII/248, 12/ 25 noiembrie 1910, 6. „După alegerea învățătorului Octavian Popp în comuna noastră la inzistința și cu ajutorul membrilor conducători dela Unirea și din primărie i s-a oferit câteva acții primindu-l între membrii «Unirii».”

⁶⁹ Direcțiunea institutului de credit și economii societate pe acțiuni „Unirea” în Vad, „Întâmpinare”, 6. „Nepotul văzând că unchiul știe bine tăcea a tot deviat dela calea cea adevărată, a tot deviat, până în sfârșit a derailat cu totul! Și anume d-l vice președinte Octavian Popp a ridicat dela cassa de economii «Furnica» din Făgăraș 3000 cor, încă la 27 April. 1901 și în casa «Unirii» au administrat numai 2000 cor., iar restul de 1000 cor. le-a reținut la dânsul până în luna Iunie același an.”

La o primă lectură a datelor existente, structura de organizare a băncii „Unirea” din Vad a fost tributară, asemenea altor instituții bancare, modelului lansat de „Albina”. Următoarele structuri asigurau buna funcționare a băncii: Adunarea generală a acționarilor, Comitetul de Direcțiune (Consiliul de Administrație), Comitetul de Supraveghere (Comitetul de Cenzori). Lor li se adaugă corpul funcționarilor⁷⁰. Deși la o primă vedere diversele comitete pare că aveau o delimitare clară, realitățile vremii dovedesc contrariul. Era popularizat în epocă fenomenul cumulului de funcții, atât la nivelul intern a unei singure bănci, cât și la mai multe institute din aceeași regiune. „Unirea” din Vad nu a fost excepția de la regulă, cu atât mai mult încât era vorba de o bancă de dimensiuni reduse. Adeseori erau puse restricții asupra componenței comitetelor de conducere⁷¹, concomitent ele fiind însă încălcate. Mai mult, în comitetele de direcțiune s-a pus problema relațiilor de rudenie între diverșii membri. La un nivel general, semnalăm existența în statutele anumitor bănci, interzicerea apartenenței membrilor aceleiași familii într-un singur comitet⁷². Deși nu dispunem de informații concrete referitoare la statutele de fondare a „Unirii”, empiric presupunem că o asemenea reglementare nu a existat. Conform datelor compilate în tabelul nr. 3 se constată predominanța anumitor nume de familie (Boieriu, Cociș, Langa, Șandru etc.). Cu toate acestea, cazurile de rudenie directă au fost dificil de identificat. Cunoaștem doar două astfel de situații: Irodion Boieriu și fiul său, Nicolae Boieriu, respectiv Octavian Pop, nepot al lui Iacob Macaveiu⁷³. În ceea ce privește comitetul de supraveghere, în componența acestuia întâlnim mai ales personalități regionale, adeseori din sate vecine Vadului.

Avem în vedere o analiză pe două paliere a personalului „Unirii”. Într-o primă etapă dorim a atrage atenția asupra componenței direcțiunii (fig. A). În perioada analizată, respectiv 1893-1922 am identificat, în total, 22 de membri ai direcțiunii. În rândul lor am cuprins atât membrii cu funcții specifice nominalizate (director, președintele sau vicepreședintele), dar și persoanele care au ocupat, în perioade diferite, o anumită funcție și în comitetul de supraveghere sau în rândul funcționarilor. De obicei, traiectoria era una ascendentă în asemenea cazuri⁷⁴.

⁷⁰ Dobrescu, *Funcții și funcționalități*, 28.

⁷¹ Dobrescu, *Funcții și funcționalități*, 28-30. În cazul băncilor mici și mijlocii, cum era și „Unirea”, se presupune că grupul marilor acționari deținea 30-50% din numărul total al acțiunilor. Rezultă astfel un grup care domină conducerea, intrând în varii conflicte cu ceilalți membri. Vasile Dobrescu aduce drept exemple conflictele dintre diversele grupuri de interese din cadrul băncilor „Sătmăreana” (1897-1904), „Ardeleana” (1901), „Economul” (1905) și „Timișeana” (1915). La exemplele aduse de el dorim să adăugăm și conflictul intern semnalat anterior, dintre Octavian Pop și conducerea băncii „Unirea”.

⁷² Dobrescu, *Funcții și funcționalități*, 33.

⁷³ Direcțiunea institutului de credit și economii societate pe acțiuni „Unirea” în Vad, „Întâmpinare”, 6.

⁷⁴ Ilustrative, în opinia noastră, sunt mai multe cazuri: Ioan Dejenariu, membru în comitetul de supraveghere (1894-1897), în 1899 devenind membru al direcțiunii; Nicolae Boieriu, membru în comitetul de supraveghere (1906-1910), ulterior devenind membru al direcțiunii (1912-1917).

Conform fig. A⁷⁵, din punct de vedere socio-profesional, domină proprietarii de pământ cunoscuți în limbajul epocii drept „economi”. La egalitate cu ei se află membri cu profesiunea nedeclarată, deci în cazul lor nu se poate efectua nici un fel de analiză. Pe locul doi se aflau învățătorii, urmați de notar, contabil și de unicul vicar.

Prezența unui număr redus de clerici în raport cu laicii, în rândul direcțiunii băncii, este una naturală luând în considerare caracterul local și restrâns al băncii. Dacă inițial mișcarea politică și intelectuală a românilor era condusă de reprezentanții clerului, deja la finele secolului al XIX-lea întâlnim o puternică laicizare a intelectualității românești odată cu multiplicarea posibilităților de obținere a unei pregătiri în afara sferei profesionale. De notat este însă prezența vicarului greco-catolic al Făgărașului, Iacob Macaveiu. Faptul că este absolvent al școlilor primare din Vad și Ohaba ne oferă un indiciu important, fiind probabil originar din satul Vad. Pe lângă legăturile sale personale, considerăm că implicarea lui în banca „Unirea” a depins și de alți factori: cunoștințele sale, o posibilă situație materială apreciabilă și prestigiul moral⁷⁶. Deoarece el a ocupat concomitent funcția de director al băncii „Unirea” și „Furnica” din Făgăraș, alături de conducerea despărțământului Făgărașului a ASTREI începând din 1900, este posibil ca totul să se fi rezumat la prestigiul adus de vicar băncii „Unirea”. O implicare efectivă într-o asemenea multitudine de organizații, pe lângă obligațiile administrative a vicariatului era imposibilă⁷⁷. Presa vremii aduce completări legate de implicarea în „Unirea” a vicarului greco-catolic. Conform răspunsului direcțiunii băncii, Iacob Macaveiu a ajuns președinte al băncii în 1900 doar din considerente pur personale⁷⁸.

⁷⁵ Am considerat prezentarea procentuală ca fiind mai potrivită în cazul graficului, dar dorim să redăm și cifrele absolute. Din totalul de 22 de persoane, avem următoarele date: opt proprietari de pământ/„economi”, un notar, un contabil, un vicar, trei învățători și 8 membri cu profesia nedeclarată.

⁷⁶ Mai multe detalii privind implicarea clericilor în comitetele de direcțiune bancare pot fi întâlnite în Vasile, Dobrescu, „Pregătirea intelectuală a funcționarilor instituțiilor de credit românești din Transilvania până la 1918” în *The Proceedings of the "European Integration- Between Tradition and Modernity" Congress*, (Târgu-Mureș: Editura Universității „Petru Maior”, 2005) și Iosif Marin Balog, „The Clergy's involvement in the Romanian Credit System from Transylvania during the Late Nineteenth and the Early Twentieth Centuries. Case Study: The Greek-Catholic Clergy” în *Recruitment and Promotion among the Romanian Greek-Catholic Ecclesiastical Elite in Transylvania (1853-1918). A collection of studies*, coord. Mirela Pop-Andrei (Cluj-Napoca: Editura Mega, 2014).

⁷⁷ Dobrescu, *Funcții și funcționalități*, 43.

⁷⁸ Direcțiunea institutului de credit și economii societate pe acțiuni „Unirea” în Vad, „Întâmpinare”, 6. În urma mai multor conflicte de la nivelul direcțiunii, președintele George Urs renunță la finalul anului 1899 la postul său. Astfel, era necesară alegerea unui nou comitet de conducere în cadrul adunării generale. În următoarele rânduri dăm citire evenimentelor așa cum sunt ele prezentate în periodic: „În aceea adunare însă domnii învățători [n.n. Octavian Pop și George Cosma] mai înainte pregătiți pe sub ascuns au adus la ședință și pe unchiul învățătorului Octavian Popp, pe d-l vicar al Făgărașului. Toți membri cari nu știau nimic înainte de scopul prezenței d-lui vicar la adunare, au rămas uimiți, pentrucă știau că dânsul nu e membru și nici n-are ce căuta la adunare. Dar ce să

Implicarea lui efectivă este descrisă ca fiind una minusculă, informațiile din presă conturând imaginea unui președinte marionetă, institutul fiind condus în realitate de vicepreședintele Octavian Pop⁷⁹.

Pe un palier similar, slaba pregătire profesională a membrilor direcțiunii nu este de natură să frapeze. Majoritatea era reprezentată de proprietari de pământ, frunțașii satului. Cu alte cuvinte, era vorba de cei care beneficiau de o stare materială potrivită, aveau posibilitatea financiară de a iniția formarea băncii și de a-i menține funcționarea, nu în cele din urmă, pentru propriile lor interese. Ei erau autodidacți, fără a avea, mai ales la început, resursele materiale necesare angajării unui personal calificat⁸⁰. De-a lungul funcționării sale, „Unirea” a cunoscut prezența în direcțiune a trei învățători, respectiv doar doi contabili/notari. Considerăm că învățătorii au putut contribui cu o expertiză limitată în ceea ce privește conducerea băncii. La începutul secolului al XX-lea întâlnim o mai mare diversificare profesională a membrilor direcțiunii, importantă fiind prezența notarului și a contabilului. Slaba pregătire a funcționarilor din bănci constituie o realitate a perioadei analizate⁸¹.

Datorită lipsei existenței personalului calificat era de așteptat ca băncile mai mari să vină în ajutorul celor mai mici. Procedul a existat de la începutul dezvoltării sistemului de credit românesc, Visarion Roman dorind să sprijine formarea unei bogate rețele de credit pentru ajutorarea țăranimii române. Astfel, personal de la „Albina” va participa activ la înființarea mai multor institute de credit⁸². Ulterior, începând cu 1892 funcționari ai băncii sibiene au început să inspecteze și să reorganizeze, unde era cazul, contabilitatea altor bănci, precum

vezi?! După demisiunea notariului, d-l vicar se tot apropia de scaunul prezidal și face careva propunerea să se aleagă de președinte al adunării d-l vicar, iar nepotul și mai iute se grăbește a striga, că e bun. [...] Tot în această adunare s-a ales și direcțiune nouă între alții: d-l vicar Iacob Macavei ca președinte, Octavian Popp ca vicepreședinte, George Cosma membri în direcțiune etc.”

⁷⁹ Direcțiunea institutului de credit și economii societate pe acțiuni „Unirea” în Vad, „Întâmpinare”, 6. Odată cu schimbarea survenită în 1900 și cu noua conducere, deși tensiunile erau evidente la nivelul direcțiunii s-a preconizat o îmbunătățire a modului de administrare a băncii „Unirea”. Însă, se menționează următoarele: „Dupăce însă președintele locuia în Făgăraș a cerut, ca toate afacerile să le conducă vicepreședintele Octavian Popp și dânsul putea să dirigeze trebile de minune- și aici i-se și potrivea titula de dirigent- și ochii noștri ai tuturor erau ațintiți spre bărbatul providențial, care să ne scoată la limanul mult dorit! Dar fatalitate! D-l vice-președinte Octavian Popp a deviat dela calea și ținta adevărată prin aceea, că vota bani aceluia, cui vrea, și cum voia. Și deși aceste lucruri se aduceau mereu la cunoștința președintelui, totuși ne omora cu tăcerea.”

⁸⁰ Dobrescu, „Pregătirea intelectuală, a funcționarilor”, 631.

⁸¹ M. Drecin, „Înființarea Uniunii bancare „Solidaritatea” și sistemul bancar românesc din Transilvania (1892-1907)”, *Anuarul institutului de istorie și arheologie Cluj-Napoca XX* (1977), 221.

⁸² Bujor Surdu, *Visarion Roman (1833-1885)*, ediție îngrijită de Alexandru Onojescu, Vlad Popovici (Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2008), 148. De exemplu, Visarion Roman a fost director al băncii „Furnica”, la moartea sa postul fiind preluat de Partenie Cosma. În anii următori vor lua ființă mai multe institute de credit la îndemnul membrilor „Albinei”: „Ardeleana” din Orăștie, „Hunedoara” din Deva, „Timișeana” în Banat etc. Acești membri cumulau deci o suită de funcții, acoperind o largă arie geografică.

„Bistrițana”, „Someșana”, „Sătmăreana”, „Furnica” etc.⁸³ Mai mult, o serie de funcționari ai „Albinei” fuseseră cooptați în comitetele de supraveghere ale altor bănci. Este posibil ca un procedeu similar să fi avut loc și în cazul băncii „Unirea” din Vad, în relație cu „Furnica” din Făgăraș. Faptul ce ne îndeamnă la lansarea teoriei privește prezența cvasi-constantă a contabilului „Furnicii” din Făgăraș, Ioan Dejenariu, în comitetul de supraveghere al „Unirii”. Aceasta nu este o particularitate doar a băncii din Vad. Conform anuarelor, îl întâlnim pe I. Dejenariu în comitetele de supraveghere ale mai multor bănci din zonă: „Olteana” (Viștea de Jos), „Șercăiana” (Șercaia), „Porumbăceana” (Porumbacul Inferior). O situație similară întâlnim în cazul avocatului Nicolae Motoc, care a fost jurisconsult simultan la „Furnica” și la „Unirea”.

La un nivel teoretic, în cadrul comitetelor de supraveghere erau aleși membri non-acționari ai băncii respective, dar care aveau o pregătire de specialitate sau o activitate utilă în domeniul financiar-bancar. Cu toate acestea, analiza fig. B relevă o predominanță a proprietarilor de pământ, similară cu componența direcțiunii⁸⁴. Pe loc secund se află din nou membrii nedeclarați, urmași de o serie diversificată de profesii: un preot, un medic, un învățător, un notar și un contabil. În cazul comitetului de supraveghere poate fi cel mai bine observată multiplurilitatea rolurilor jucate de personalul bancar românesc. Dintr-o lipsă a capitalului uman, elitele românești s-au implicat activ și concomitent în diversificate domenii⁸⁵. Pe lângă cumulul de funcții la mai multe instituții bancare⁸⁶, așa cum a fost el exemplificat anterior, fundamentală este implicarea membrilor și în afara sferei bancare. După cum reiese din tabelul nr. 4⁸⁷, corelat cu poziția internă în cadrul „Unirii”, majoritatea membrilor din comitetul de supraveghere erau membri activi ai ASTRA în perioada de funcționare analizată⁸⁸. Mai mult, asemeni altor instituții sau organizații, banca „Unirea” era membru ASTRA încă de la formare⁸⁹.

În cazul funcționarilor băncii „Unirea”, datele din anuare sunt cele mai lacunare și variabile în consemnare. De-a lungul anilor perioadei de funcționare ai institutului ei apar rar, ocupând simultan poziții în celelalte comitete. Îi

⁸³ Surdu, *Visarion Roman (1833-1885)*, 223.

⁸⁴ În cifre absolute, din totalul de 22 de membri, avem următoarea situație: nouă proprietari de pământ/economi, un mare proprietar de pământ, un preot, un medic, un învățător, un notar, un contabil și șapte membrii nedeclarați.

⁸⁵ Dobrescu, *Funcții și funcționalități*, 101-103.

⁸⁶ O serie de personalități locale prezente în comitetele băncii „Unirea” vor alege pe parcurs să-și întemeieze propriile instituții bancare. Exemple pertinente sunt cele ale lui Ioan Șandru, „Olteana” din Viștea Inferioară, respectiv Pompeiu German „Șercăiana” din Șercaia.

⁸⁷ Tabelul a fost alcătuit pe baza datelor publicate în revista *Transilvania*, pe parcursul anilor 1889-1918.

⁸⁸ Situația nu este una singulară așa cum subliniază și Dobrescu, *Funcții și funcționalități*, 103.

⁸⁹ Procesul verbal luat în ședința I a Adunării Generale XXXII a ASTRA ținută la Năsăud în 10/22 Octombrie 1893”, *Transilvania*, Sibiu, XXIV/12, 15 decembrie 1893, 396. La ședința Adunării Generale s-a dat citire listei membrilor noi intrați în decursul anului 1892/1893 printre care apare și „Unirea”, institut de credit în Vad.

nominalizăm astfel pe: Irodion Boieriu (casier 1894-1914), Nicolae Millea (casier 1922), Ioan Șandru (controlor 1894-1899), Tămaș Pop (secretar 1893), Dr. Nicolae Motoc (jurisconsult 1894-1895), Bunea Letiția (contabilă 1917), George Cosma (secretar 1895).

Distribuția cotelor de binefacere

Această ultimă parte a studiului se concentrează exclusiv asupra unui aspect punctual, distribuția cotelor de binefacere ale institutului bancar. Prin aceasta, dorim a surprinde modalitatea de integrare a băncii în peisajul cultural-politic local al perioadei. Ne-a interesat felul în care membrii comitetelor „Unirii” au decis alocarea sumelor de bani pentru ajutorarea instituțiilor, școlilor, bisericilor, persoanelor etc.

Am pornit în investigație de la mai multe interogații: Către ce fel de instituții sau organizații erau trimiși banii? Poate fi reconstituită o legătură directă între membri mai importanți ai băncii și instituțiile beneficiare? „Unirea” a acționat mai mult în sensul ajutorării pe plan local, sau a susținut inițiative civice la nivel regional? Având în vedere prezența anumitor membri ai băncii în cadrul ASTREI, au fost sumele orientate spre a le susține? Se poate observa o evoluție, o creștere a sumelor alocate fondului de binefacere? Există fluctuații în acest sens în funcție de evenimentele specifice fiecărui an? Răspunsurile pe care le vom oferi au o valoare mai mult ipotetică, decât declarativă, fiind la rândul nostru limitați de sursele disponibile, în speță „Anuarele Bancare”. În completarea informațiilor am utilizat presa vremii.

Pentru început, ne-am propus să realizăm o trecere în revistă a tuturor instituțiilor și organizațiilor către care „Unirea” redirectionează sume între anii 1894-1915. Ținem a sublinia lipsa datelor pentru următorii ani: 1894-1897; 1916-1917 (nu apar menționate în anuare⁹⁰), 1900-1901 („Unirea” nu a trimis datele cerute⁹¹). Mai mult, formatul sub care ele apar consemnate nu este unul unitar. Anumiți ani beneficiază de descrieri detaliate, pe când în majoritatea cazurilor mențiunile sunt generice. Instituțiile și scopurile către care „Unirea” redirectionează bani sunt sintetizate în tabelul nr. 6.

Dacă ne orientăm privirile spre evoluția generală a cotelor de binefacere, putem constata o creștere a sumelor acordate direct proporțională cu cea a profitului curat al băncii. Extrăgând datele din bilanțurile contabile am alcătuit tabelul nr. 5 pentru a surprinde mai precis fenomenul⁹². În general, susținerea financiară a unor scopuri culturale provenea din profitul net sau „curat” realizat de bancă într-un an anume⁹³. Astfel, este natural ca sumele de binefacere să crească de la an la an, în relație cu evoluția profitului.

⁹⁰ ABR 1918-1919.

⁹¹ ABR 1902-1903.

⁹² CR 1893/1894-1899; ABR 1901-1919.

⁹³ Dronca, *Băncile românești din Transilvania*, 504.

Analiza tabelului nr. 5 ridică o serie de probleme. Făcând excepție de anii cu date lipsă, observăm o creștere susținută a profitului, respectiv a sumelor alocate pentru fondul de binefacere până în 1908. Începând cu anul 1910 a fost evidentă scăderea profitului. Intrigantă este însă creșterea sumei alocate fondului de binefaceri în 1912 în contextul în care profitul din 1912 este mai scăzut ca cel anterior. Analizând modul în care este împărțit suma totală alocată în 1912 remarcăm diversificarea instituțiilor (vezi tabelul nr. 6). Spre deosebire de anul 1909⁹⁴ apar două elemente suplimentare: masa studenților din Făgăraș, respectiv fondul spitalului comitatens din Făgăraș⁹⁵. Pentru fiecare este alocată suma de 20 K, deci un total de 40 de K. Din păcate, presa nu ne-a putut oferi răspunsuri legate de motivația redirectionării respectivelor sume către două instituții din Făgăraș în același an, fără a exista antecedente⁹⁶. Pe lângă aspectele menționate, este de notat și faptul că, de foarte puține ori, sumele acordate fondului de binefacere au depășit 3% din totalul profitului curat. Excepție de la regulă fac anii 1899 și 1903. „Unirea” se situează deci sub media celorlalte bănci, care acordau aproximativ 5% din profitul curat⁹⁷.

Privind contextul general european, diminuarea profitului băncii în anii 1910-1912 se înscrie în trendul existent acelei perioade, marcată de criză economică și de conflicte militare. Ultima creștere semnificativă, atât a profitului, cât și a cotelor de binefacere are loc în 1913. Deși suma de 396 K este mai consistentă decât cea de 272 K alocată în 1912, de această dată observăm o slabă diversificare a ei: 176 K merg către fondul cultural din Vad, 100 K către școala comercială din Brașov, 100 K către biserica greco-catolică din Vad și 20 K către masa studenților din Blaj. Toate aceste instituții au fost susținute de „Unirea” de-a lungul anilor, diferența constând în creșterea sumelor. Ultimii doi ani pentru care avem date clare în anuare, 1914 și 1915 cunosc deja declanșarea „Marelui Război”.

În ceea ce privește analiza punctuală a instituțiilor către care au fost distribuiți bani din fondul de binefacere al băncii, am considerat oportună alcătuirea tabelului nr. 6 pentru sintetizarea datelor existente. Analiza lor relevă o serie de supoziții. Geografic, „Unirea” a acționat pe un plan local. Din cele unsprezece instituții menționate, patru au drept scop ajutorarea comunei Vad⁹⁸. Mai mult, susținerea meselor studenților din Blaj, Brașov și Făgăraș, respectiv a gimnaziului din Brad pot fi plasate pe același palier. Explicația fenomenului rezidă, după părerea noastră, în caracterul băncii. Nu este vorba de un institut financiar cu o putere la fel de mare ca și „Furnica” din Făgăraș sau „Albina” din Sibiu. „Unirea” în sine a fost creată de

⁹⁴ ABR 1912, 139. Pentru anul 1910 nu avem împărțirea exactă. Se menționează doar că pentru scopuri de binefaceri este alocată suma de 240 K.

⁹⁵ ABR 1914, 158.

⁹⁶ ABR 1911, 147. Excepția o constituie anul 1909 în care sunt alocate 50 K către masa studenților din Făgăraș. Este unica mențiune de acest tip anterior anului 1912.

⁹⁷ Dronca, *Băncile românești din Transilvania*, 521.

⁹⁸ Denumirea de fond cultural este una extrem de generală. Din păcate, sursele nu au fost de natură să ne ofere indicii legate de originea sa exactă.

către marii proprietari de pământ ai satului, fiind eminentamente o instituție financiar-bancară destinată susținerii demersurilor locale.

Se remarcă și un interes acordat bisericii greco-catolice din Vad, element firesc având în vedere posibilă dominanță a confesiunii în rândul membrilor comitetelor. Mai mult, o serie de persoane sunt participanți activi în sfera clericală, fie că ne referim la un nivel mai înalt (Iacob Macaveiu) sau la unul mai local (Ioan Fulicea-preot; Tămaș Pop- prim curator la biserica din Vad). Cum putem explica însă consecvența „Unirii” în susținerea meselor studenților din Blaj și Brașov, fără însă a crește sumele alocate?⁹⁹ După părerea noastră, este vorba de anumite sume ce au mai mult o valoare simbolică, posibil chiar sentimentală. Afirmatia se bazează pe ideea că anumiți membri ai băncii¹⁰⁰ sunt absolvenți ai acestor școli, iar în cazul în care ei înșiși nu sunt absolvenți, luând în considerare proximitatea este foarte probabil ca descendenții lor să fie studenți la ele.

În rândurile următoare dorim a evidenția acele instituții sau asociații ce primesc sume punctat, într-un anumit an. Într-o primă etapă ne referim la banii trimiși către „delegațiunea băncilor române” între anii 1902-1906¹⁰¹. Ce a fost această „delegațiune”? Formarea ei poate fi înscrisă în cadrul mai larg al încercării de instituționalizare a reformei băncilor române, conform sintagmei dr. Cornel Diaconovich¹⁰². Ea era o instituție, un mecanism de control și de reglare a cooperării dintre instituțiile bancare românești. Fiecare membru trebuia să cotizeze ¼% din venitul net anual. În acest context trebuie înțeleasă alocarea de sume modice (15 K) de către „Unirea” spre „delegațiune”.

Pe parcursul colectării datelor fondului de binefaceri, două cazuri ne-au atras atenția în mod special. Este vorba de trimiterea sumei de 20 K către gimnaziul din Brad în 1906, respectiv suma de 30 K pentru „cei nenorociți prin foc” din comuna Hurez¹⁰³, în 1908. Am fost interesați să descoperim motivele alocării respectivelor sume. Referitor la gimnaziul din Brad răspunsul l-am putut identifica în lucrarea dr. Ioan Radu, *Monografia gimnaziului român gr.-or. din Brad. Scrisă din incidentul jubileului de 50 de ani al gimnaziului din 1909*. În ea se menționează faptul că în 1906 s-a pornit, prin presă, o acțiune de strângere de fonduri pentru consolidarea și extinderea clădirii¹⁰⁴. Răspunzând la acest apel, „Unirea” din Vad trimite suma de 20 K, o sumă destul de mică pentru o instituție bancară, în opinia noastră.

⁹⁹ Excepție făcând anul 1913.

¹⁰⁰ Nicolae Motoc- absolvent al gimnaziului din Brașov. Iacob Morariu- absolvent al școlii comerciale superioare din Brașov. Ioan Fulicea- absolvent al gimnaziului de la Blaj. George B. Boieriu- absolvent al școlii normale de la Blaj. Nicolae Boieriu- absolvent al școlii normale de la Blaj.

¹⁰¹ ABR 1904-1908.

¹⁰² M. Drecin, „Înființarea Uniunii bancare „Solidaritatea” și sistemul bancar românesc din Transilvania (1892-1907)”, 223.

¹⁰³ Comună inclusă tot în comitatul Făgăraș.

¹⁰⁴ Dr. Radu, Ioan, *Monografia gimnaziului român gr.-or. din Brad. Scrisă din incidentul jubileului de 50 de ani al gimnaziului* (Orăștie: Tipografia „Libertatea”, 1919), 29.

În cazul evenimentului din 1908, „Unirea” vine din nou în ajutor, răspunzând unui alt apel lansat în presă¹⁰⁵ de către Dumitru Purice, preot ortodox din Hurez. Conform informațiilor din periodice, în data de 2/15 septembrie 1908 a izbucnit în Hurez un foc, care a distrus „nutrețul și toate bucatele a 16 familii române”. Pagubele totale se estimează că ar fi depășit suma de 30000 K. Suma trimisă de „Unirea” se încadrează într-un cadru mai larg de întrajutorare comunitară a românilor din Transilvania.

Fără îndoială că, datele analizate anterior nu surprind impactul real al băncii asupra comunității. Din păcate, sursele folosite de noi nu sunt suficiente pentru a da un răspuns categoric, ci totul se limitează la nivel de supoziție. Un indiciu ni-l poate oferi, în ciuda caracterului extrem de subiectiv, articolul redactat de învățătorul Octavian Pop, publicat în „Tribuna de Arad” în 1910. El critică dur modul în care „Unirea” alege să distribuie sumele de bani, considerând că ajutorul de 40 K dat în anul 1908, respectiv de 100 K dat în 1909 bisericii este insuficient¹⁰⁶. El aduce și argumente din presa vremii referitor la fenomen subliniind că: „«Unirea» din Vad între toate institutele românești de bani a jertfit cuota cea mai mică, pentru scopuri culturale și de binefacere în proporțiune cu venitul ei curat”¹⁰⁷. Din păcate nu ne putem exprima în favoarea sau în defavoarea argumentelor aduse de Octavian Pop. Totuși ținem a remarca faptul că, în conformitate cu anuarele, biserica greco-catolică din Vad beneficiază de suma de 100 K, nu cea de 40 K, precum susține autorul¹⁰⁸. Și aici intervine totuși un factor de subiectivitate, având în vedere că băncile erau responsabile să-și trimită datele pentru a putea fi compilate. Este însă adevărat că sumele precedente acordate bisericii au fost modice.

Critici în acest sens au fost aduse și altor instituții bancare ale vremii, semn că fenomenul nu era unul singular. Lucian Dronca a adus o serie de exemple în acest sens. În lucrarea sa menționează faptul că, în ciuda scopului declarat de bănci, de ajutorare a școlilor românești din Transilvania, sumele alocate corelate cu profiturile curate obținute de bănci, erau departe de a fi suficiente. Banca „Parsimonia” din Bran, dintr-un profit net în 1910 de 20000 K a alocat doar 300 K școlii din Bran ce trecea printr-o perioadă dificilă. Banca „Porumbăceana” din Porumbacu de Jos, sat vecin al Vadului, la un profit net anual de 15000 K, acorda doar 20 K școlii confesionale din localitate¹⁰⁹.

Concluzii

Traseul evolutiv al institutului financiar bancar „Unirea” din Vad a fost unul specific unei băncii românești din Transilvania dualistă. Fondată pe fondalul

¹⁰⁵ Dumitru Purice, „Apel”, *Tribuna*, Arad, XII/200, 10/23 septembrie 1908, 6; Dumitru Purice, „Apel II”, *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, LXXI/200, 12/25 septembrie 1908, 5.

¹⁰⁶ Octavian Pop, „Economie. Semne îngrijorătoare”, 7-8.

¹⁰⁷ Octavian Pop, „Economie. Semne îngrijorătoare”, 8.

¹⁰⁸ ABR 1910, 139.

¹⁰⁹ Dronca, *Băncile românești din Transilvania*, 521.

creșterii și dezvoltării interesului românilor transilvăneni pentru crearea unei rețele proprii de credit, „Unirea” din Vad a acoperit, mai mult sau mai puțin, nevoile unei comunități locale de dimensiuni reduse. În anul 1893, la îndemnul unui context material și politic favorabil, o seamă de fruntași ai satului, „boieri” și „neboieri” s-au organizat spre fondarea unei reuniuni de credit în comuna Vad a comitatului Făgăraș. Drept semn de consolidare a instituției, odată cu anul 1900 „Unirea” a cunoscut o schimbare bruscă, devenind societate pe acțiuni. Capitalul său social, modest în comparație cu alte bănci românești contemporane, crește la 20000 K, cunoscând fluctuații modice în funcție de contextul general. Perioadele de criză, precum Războaiele Balcanice sau Primul Război Mondial, nu au evitat banca „Unirea”, dar nici nu se poate afirma că i-au cauzat pierderi masive de capital.

Conducerea „Unirii” a rămas concentrată, pe întreg parcursul funcționării sale, în mâinile unui grup relativ restrâns de persoane. Conform datelor existente în „Anuarele Bancare”, într-o perioadă de 25 de ani, din diversele comitete componente ale institutului au făcut parte, în total, 35 de persoane. Ei acopereau o varietate vastă de activitate, ilustrând foarte bine fenomenul cumulului de funcții, o caracteristică a sistemului bancar românesc din Transilvania. Astfel, aceeași persoană ocupa simultan mai multe roluri în interiorul unei singure bănci sau chiar la o multitudine de institute diferite. Peste prezența lor în sfera bancară se suprapuneau și responsabilitățile lor obișnuite. Din analiza efectuată de noi, în cazul „Unirii” rezultă o pregătire profesională modestă pentru vicisitudinile domeniului bancar. Atât direcțiunea, cât și comitetul de supraveghere era dominat de proprietarii de pământ, persoane cu capacități economice, dar cu o pregătire teoretică lacunară.

O caracteristică fundamentală a unei bănci nu ținea doar de buna sa funcționare, ci și de impactul său comunitar. În cazul institutelor de credit, acest aspect transpare urmărind distribuția cotelor de binefacere, un aspect îndelung discutat. Publicarea lor în paginile „Anuarelor Bancare” avea, fără îndoială, un scop publicitar, mai ales în cazul băncilor de dimensiuni mari. „Unirea” din Vad, prin sumele alocate de-a lungul anilor analizați s-a orientat spre ajutorarea dezvoltării satului, în speță a bisericii. Faptul nu este lipsit de interes, deoarece medalioanele bibliografice alcătuite relevă prezența membrilor băncii și în structurile de conducere sătești sau comitatense. Cu toate acestea, comparativ cu alte instituții de credit, sumele alocate de „Unirea” erau modice.

Prin urmare, institutul financiar-bancar „Unirea” din Vad se încadrează peisajului bancar transilvănean de la finalul secolului al XIX-lea, începutul secolului al XX-lea. Prin studiul nostru am dorit să evidențiem, în limitele surselor disponibile nouă, particularitățile sale, realizând o cercetare de micro-istorie economică.

Tabele

Tabelul nr. 1

<i>Anii</i>	<i>Valoare capital social</i>	<i>Valută</i>
1893-1896	982,51	Fl.
1897	3710,13	Fl.
1899	13853,54	K
1900-1908	20000	K
1909-1917	40000	K
1922	20000	lei

Tabelul nr. 2

<i>Anul</i>	<i>Numărul de acțiuni</i>	<i>Prețul Acțiunii</i>	<i>Valuta</i>
1893-1899	-	-	-
1899	151	124	K
1900-1901	-	-	-
1902	200	120	K
1903	200	130	K
1904	200	140	K
1905	200	140	K
1906	200	200	K
1907	400	240	K
1908	400	130	K
1909	400	130	K
1910	400	140	K
1911	-	-	-
1912	400	170	K
1913	400	180	K
1914	400	200	K
1915	400	210	K
1916	400	100	K
1917	400	160	K

Tabelul nr. 3

<i>Nume</i>	<i>Funcție</i>	<i>Perioada</i>	<i>Obs.</i>
Achim Boieriu	Membru al comitetului de supraveghere	1894-1897	
	Membru al direcțiunii	1903-1910; 1916-1917	
Achim Bursan	Membru al comitetului de supraveghere	1897	
Damian Manase	Membru al comitetului de supraveghere	1895	
Dr. Nicolae Motoc	Avocat/Jurisconsult	1894-1895	A făcut parte din comitetul de supraveghere al băncii „Furnica” (1893). Ocupă funcția de jurisconsult la „Furnica” înm 1895.
Dr. Pompei Gherman	Membru al comitetului de supraveghere	1899-1905	Fondatorul băncii „Șercaiana”, Șercaia. Ocupă funcția de președinte între 1903-1911. Profesia de medic.
George B. Boieriu	Membru al direcțiunii	1912-1915	Profesia de învățător.
George Boieriu	Membru al direcțiunii	1902-1910; 1912	Proprietar
	Membru al comitetului de supraveghere	1917	
George Șandru Boieriu	Membru al comitetului de supraveghere	1894-1897;1913-1916	Proprietar
George Bunea	Membru al comitetului de supraveghere	1912-1917	Proprietar
George Cosma	Secretar	1895	Profesia de învățător.
	Membru al direcțiunii	1902-1915; 1917	
George Langa	Membru al comitetului de supraveghere	1899-1910	Proprietar
	Membru al direcțiunii	1916-1917	
George Strâmbu	Membru al direcțiunii	1916-1917; 1921	Proprietar
George Urs	Director executiv	1897	Membru al comitetului de supraveghere al băncii „Șercaiana”, Șercaia (1903-1911; 1913-1915).
	Membru al direcțiunii	1897	
	Membru al comitetului de supraveghere	1899	
	Președinte	1902-1915;	

<i>Nume</i>	<i>Funcție</i>	<i>Perioada</i>	<i>Obs.</i>
		1922	Profesia de notar.
Iacob Boieriu	Membru al direcțiunii	1893-1910	Proprietar
Iacob Borcea	Membru al comitetului de supraveghere	1906-1910	Proprietar
	Membru al direcțiunii	1912-1917	
Iacob Macavei	Președinte	1899	Președintele direcțiunii băncii „Furnica” (1899-1912). Profesia de vicar.
Iacob Morariu	Director executiv	1893	
Ioan Cosma	Membru al comitetului de supraveghere	1916-1917	Proprietar
Ioan Cosgaria	Membru al comitetului de supraveghere	1895; 1902-1915	Proprietar
Ioan Dejenariu	Membru al comitetului de supraveghere	1894-1897	Funcționar al băncii „Furnica”(1893-1914). Membru al comitetului de supraveghere al băncii „Olteana”, Viștea-Inferioară (1893-1916). Membru al comitetului de supraveghere al băncii „Șercaiana”, Șercaia (1905-1912). Profesia de contabil.
	Membru al direcțiunii	1899	
Ioan Fulicea	Membru al comitetului de supraveghere	1899	Profesia de preot.
Ioan Șandru	Membru al direcțiunii	1893-1897	Membru al direcțiunii băncii „Olteana”, Viștea-Inferioară (1893-1910; 1914-1916). Este vicepreședintele aceleiași bănci și membru în comitetul de supraveghere între 1911-1914.
	Controlor	1894-1899	
Iosif Boieriu	Membru al comitetului de supraveghere	1916-1917	Proprietar
Iosif Păsărar	Membru al direcțiunii	1894-1899 1902-1915 1917	
Iosif Ștefan Strâmbu	Membru al direcțiunii	1893-1899	Proprietar
Irodion Boieriu	Casier	1894-1914;	

<i>Nume</i>	<i>Funcție</i>	<i>Perioada</i>	<i>Obs.</i>
		1917	
	Membru al direcțiunii	1893-1899	
	Președinte	1916-1917	
Letiția Bunea	Contabilă	1917	
Nicolae Boieriu	Membru al comitetului de supraveghere	1906-1910	Profesia de învățător.
	Membru al direcțiunii	1912-1917	
Nicolae Cosgaria	Membru al comitetului de supraveghere	1894	Membru fondator al băncii „Furnica”. Membru al direcțiunii (1893-1894).
Nicolae S. Popa	Membru al comitetului de supraveghere	1899-1916	Mare proprietar.
Nicolae Vornica	Membru al direcțiunii	1912-1917; 1921-1922	Proprietar
Octavian Pop	Vicepreședinte	1899	
Samoil Cosma	Membru al comitetului de supraveghere	1912-1915; 1917	Proprietar
Sergiu Bursan	Membru al comitetului de supraveghere	1903-1905	
Ștefan Demian	Membru al direcțiunii	1903-1905	
Tămaș Boieriu	Membru al direcțiunii	1893-1897	Proprietar
	Vicepreședinte	1902-1915	
Tămaș Cociș	Membru al comitetului de supraveghere	1894	
Tămaș Pop	Secretar	1893	
	Vicepreședinte	1893	
	Membru al comitetului de supraveghere	1897	
	Controlor	1902-1914	
	Contabil	1922	

Tabelul nr. 4

<i>Nume</i>	<i>ASTRA</i>
Dr. Nicolae Motoc	Membru ordinar
Dr. Pompei Gherman	Membru ordinar
George B. Boieriu	Membru ordinar
George Cosma	Membru ordinar
George Urs	Membru ordinar
Iacob Macavei	Directorul despărțământului Făgăraș din 1900.
Iacob Morariu	Membru ordinar
Ioan Dejinariu	Membru ordinar
Ioan Fulicea	Membru ordinar
Nicolae Cosgaria	Membru fondator
Nicolae S. Popa	Membru fondator al despărțământului Șercaia
Octavian Pop	Membru ordinar

Tabelul nr. 5

<i>Anul</i>	<i>Profit curat</i>	<i>Fond binefacere</i>	<i>Valută</i>	<i>Procent fond binefacere</i>
1897	2233,8	40	K ¹¹⁰	1,79%
1899	1720,20	100	K	5,81%
1902	4478,29	120,21	K	2,68%
1903	3592,26	147,58	K	4,10%
1904	5131,77	186	K	3,62%
1905	8569,86	190,45	K	2,22%
1906	10270,09	309	K	3%
1907	10455,15	277	K	2,69%
1908	12185,26	350	K	2,87%
1910	11013	240	K	2,17%
1912	9800	272	K	2,77%
1913	12023	396	K	3,29%
1914	6047	62	K	1,02%
1915	7071	100	K	1,41%

¹¹⁰ În sursă valuta originală era florinul. Din rațiuni de uniformizarea datelor, am ales să realizăm conversia valutară.

Tabelul nr. 6

	<i>Suma</i>	<i>Anul</i>
Orologiul Bisericii greco-catolice, Vad	20 K	1899
	15,21 K	1902
	19,14 K	1903
Masa studenților ¹¹¹	40 K	1899
Masa studenților, Blaj	20 K	1902-1913 ¹¹² excepție 1910
Masa studenților, Brașov ¹¹³	20 K	1902-1912 ¹¹⁴ excepție 1910
Delegația băncilor române	15 K	1902
	15 K	1903
	15 K	1904
	20 K	1905
	25 K	1906
Fondul bisericii greco-catolice din Vad, pentru reparare*	50 K	1902
	39 K	1903
	40 K	1904
	60 K	1907
	100 K	1908
	100 K	1909
	60 K	1912
	100 K	1913
Fond copii orfani, Vad	34,44 K	1903
	71 K	1904
	130,45 K	1905
	173 K	1906
	177 K	1907
Gimnaziul din Brad	20 K	1906
Celor nenorociți prin foc, comuna Hurez	30 K	1908
Masa studenților, Făgăraș	50 K	1909
	20 K	1912
Fondul spitalului comitatens, Făgăraș	20 K	1912
Școala comercială, rata I, Brașov	100 K	1913

¹¹¹ Este menționată fără a nominaliza exact localitatea sau instituție către care e redirecționată suma.

¹¹² Suma este constantă pe tot parcursul perioadei marcate.

¹¹³ Virgil Onițiu, „Masa studenților dela școalele române din Brașov. Apel”, *Tribuna Poporului*, Arad, III/198, 7/9 octombrie 1899, 3; „Masa studenților români din Brașov, *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, LXXVIII/145, 7/20 iulie 1915, 2. Înființată în anul 1898, masa studenților este considerată una dintre cele mai populare instituție publică de ajutorare din Brașov. Prin intermediul ei câțiva elevi primesc gratuit zilnic micul dejun și masa de prânz.

¹¹⁴ Suma este constantă pe tot parcursul perioadei marcate.

Fondul cultural	180 K	1908
	132 K	1912
	176 K	1913
	100 K	1915
Pentru scopuri de binefaceri	40 K	1899
	240 K	1910
	62 K	1914

Fig. A

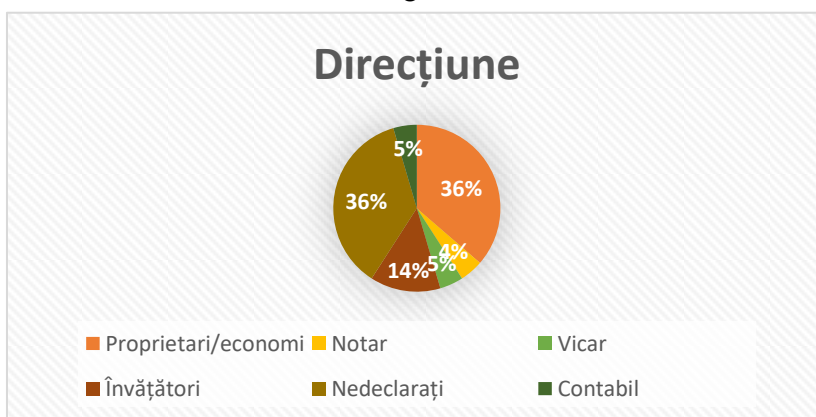

Fig. B

